

ÜLJÕPILASTE LERT

Nr 1. ☒ MARTS ☒ II. AASTARÄIK ☒ 1915.

GEORG ZIRKI TRÜKK

::

JURJEVIS.

571

Sisu:

	lhti
1. Jaag. püüam. Peeter Kau	2
2. Üliõpilaste Lehe esimene aastakäik. V. Ernits	3
3. Meie üliõpilaskond ja loov töö. Juh. Vilms	6
4. Rahvuskultuurilise ideaali põhijooned. J. Kompus	12
5. Sallimatus hää asja nimel. Joh. Jans	21

Kirjandusest.

6. M. Pilt. Pärvus. -- s.	22
7. Keemia sõnastik. A. Valtier	24

Üliõpilaste Organisatsioonid.

8. Peetrimäe Eesti Üliõpilaste Seltsi tegevusest. J. Semper	25
9. Põllumajanduse PEÜSi „Taimne“ tegevuse ülevaade	27
10. Ühendus 1914 R. R.	29
11. 1914. a. vilistlaseks saanud	29

Segateated.

30

Totraktusele tulnud kirjad.

32

Õtendus.

32

ÜLIÕPILASTE LEHT

Eesti edumeeliste üliõpilaste häälekandja.

Nõ 1.

Märts.

1915.

Riigiraamatukogu

Nõ S 7571

SF 4811

Mag. pharm. Peeter Kaur †

Mag. pharm. Peeter Kaur †

18. veebr. s. a. lahkus siit ilmast korporatsioon Sakala vilistlane mag. pharm. Peeter Kaur ja maeti 23. veebr. päalinna ligidal olevale Volkovi surnuaiale.

Kadunu sündis Tartu ligidal 1876 a. Koolihariduse sai tema Hugo Treffneri eragümnaasiumis, kuid kooli ei saanud ta lõpetada, sest varanduslik kehvus sundis teda VII-st klassist välja astuma. P. Kaur astus apteekri õpilaseks, et sellega elu ülespidamist teenida. 1897 a. tegi ta Tartu ülikooli juures apteekri abilise eksami ja teenis päale selle edasi, kus juures ta edasiõppimist seisma ei jättnud. 1899 a. astus kadunu Tartu ülikooli rohuteadust õppima, 1901 a. tegi ta proviisori eksami ära, teenis siis mitmes Peetrilinna apteegis ja õppis edasi, teaduslikkude asutuste keemia laboratooriumites töötades. Neile tööle järgnes 1904 a. rohuteaduse magistri eksam. Noor teadusmees töötas veel mõnda aega Peetrilinnas ja sõitis siis Kiievi Apteekrite Seltsi Rohuteaduse Instituudi juhatajaks. Päale selle sai P. Kaur enese kätte palju teadmisi ja kogemusi nõudva töö: Kiievi kohtute analüüsid.

Laialise tööpõllu ja kodumaalt kaugelviibimise päale vaatamata ei jäänud kadunu kodumaale ja tema püüetele mitte võõraks: ta võttis asutatava Tallinna linna apteegi eeltõist osa ja oli valmis uue apteegi juhatajana Tallinnasse pakutud kohale sõitma, kuid kadunu alaline soov kodumaale asuda ei läinud takistuste pärast mitte täide. Seda enam püüdis kadunu Eesti seltskonna keskel võõrsil tööd teha: kooli- ja karskusepõllul, pidas Kiievi Eesti Seltsi esimehe ja abiesimehe ametit j. n. e.

Palju jõudu nõudev teaduslik töö ja nõorestpõlvest saadik kestvad elumured olid mehe tervise murdnud. Juba mõni aeg häiglane, mõtles P. Kaur lühikeseks ajaks kodumaale puhkusele sõita, kuid Peetrilinnast läibisõidul tabas teda surm.

Viljakale, edukale ja paljutõotavale tööle tuli lõpp.

Üliõpilaste Lehe esimene aastakäik.

Nende ridade kirjutaja ülesanne ei saa olla Ül. Lehe arvustamine sõna täies mõttes — selleks olen ma Ül. Lehele liiga lähedal seisnud — vaid ainult mõnesuguste enam-vähem objektiiviste, statistilist laadi tähelepanekute tegemine selle kohta, mis-sugused jõud Ül. Leht enese ümber on suutnud koondada ja mida ta sisuliselt omil veergudel on pakkunud. Mõlema küsimuse vastamine on huvitav selle poolest, et ta meid lubab täpikäälsema aime saada sellest, mis praegu meie üliõpilaskonna hinges liigub ja kui suur põnevus sel liikumisel on meie üliõpilaskonna linnade ja seltside järele rühmitunud eri osis.

Sisuliselt on pea pool Ül. Lehe ruumist (120 lhk.) korralduslikuile küsimusile, üliõpilaste ajaloole, ilmavaatele, hingeelule, püüetele ja ideaalidele pühendatud.*) Täpikäälsemalt käsitab Ül. Lehe tekkimist ja ajalugu 3 lhk., Eesti üliõpilaskonna ajalugu 12 lhk., Eesti üliõpilaste ankeeti 17 lhk., Eesti üliõpilaskonna ülesandeid (poliitika jne.) 19 lhk., vahekorraküsimusi üleüldse 8½ lhk., korraldumisküsimusi 11½ lhk., korporatsiooni küsimust 23 lhk., EÜS:i ja Sakala tüli küsimust 11½ lhk., kodumaale jäämise küsimust 2 lhk.; teadusliku töö metodoloogia ja korralduse küsimusi 4 lhk. (!), haridustöösse puutuvid küsimusi 4 lhk., karskusküsimust 11 lhk.

Neid arvusid silmitsedes märkame, et meil iseäraliku hooga üliõpilaskonna korraldumisküsimuste käsitlemisele on asutud. See ongi loomulik meil, tõusiku rahva juures, kes veel pole suutnud ennast orgaaniliseks üksuseks korraldada ei kultuurilises ega tõulises mõttes. Sama lahkpeüdütlus, sama omavaheline instinktiivne võõrastus, mis mujal Eesti elus mineviku pärandusena nii rikkalikult aset leiab, avaldub meie üliõpilaskonnaski, vahest õrnemal kujul, kuna meie üliõpilaskond kujutab enesest praegusel ajal igatahes meie rahva intellektuaalselt arenenumat, rahvuskultuuriliselt solidaarsemat osa, kõigi ilmavaateliste lahkuminekute laiaulatusliku gamma päälle vaatamata.

Kõiki Ül. Lehes avaldatuid ja suusõnaliselt peetuid vahekorra ja korporatsiooni-vaidlusi silmas pidades peab arvamisele jõudma, et meie üliõpilaskonnale on avanemas meie täiskultuuriliseks kasvava rahva tuleviku arenemise pääsihtjooned, mis

*) Olen täielikult teadev selles kirjutuses tarvitatud lehekülgede järele aadete „mõõtmise“ viisist, kuid olen selleks sunnitud sisulisele, käsitletavile aineile adekvaadima mõõduüksuse puudumise tõttu.

teatav is asjus kõigi ühiskonna klasside solidariteeti nõuavad, suurema, kaaluvama tagajärje saavutamiseks. Kuigi nende sihtjoonte täielikuma selgimiseni, esialgu üliõpilaskonnas eneses, paljugi vaielda ja, võib olla, võideldagi tuleks, siiski ei suuda see tulevikuperspektiive tumestada neile, kes üle kitsarinnalise, tahaksin ütelda tsoloogilise võõrastuse, üle ajutiste keerdsõlmede ja kokkupõrgete kaugemale suudavad näha, kus formaalsed ja primitiivistes võõrastusinstinktides põhjenevad vahed ei takista subliimimate aateliste ühispüüete arenemist nende võimalikult laias mitmekesisuses.

Tea d u s s e puutuvid küsimusi käsitab Ül. Lehest 49 lhk. (4 lhk. ü l e ü l d i s e l t teadusliku töö korralduse kohta on juba varemini nimetatud). Esimesel kohal on siin keel (21¹/₂ lhk.), mis ka arusaadav praegusel Eesti keele harimise ja õppimise ajal. Järgnevad: kodumaa-tundmine (10 lhk. + bibliograafia kava + 5 lhk. Soome kodukoha uurimise kohta, mis „Soome“ alla on arvatud), rahvateadus 5 lhk., arstiteadus 4 lhk., ajalugu 3 lhk., loodusteadus 2 lhk. (+ 8 lhk. keemia sõnastikkude arvustusi, mis „keele“ alla arvatud), matemaatika 1 lhk., filosoofia 1 lhk., ühiskondlikud teadused 1 lhk., rahvusküsimus ¹/₂ lhk. Kõik need kirjutused „puudutavad“ pääasjalikult teaduslikka küsimusi, tihti õige väliselt, kuna Ül. Leht juba oma olemuse poolest teaduslike uurimuste avaldamiskohaks ei või kujuneda. Sellegi päale vaatamata peaks siiski r o h k e m Eesti üliõpilaste teaduslike huvide kajastust Ül. Lehest leidma, kui senni, olgugi et seda võõraskeelne, meie olude teaduslikust uurimisest minimaalsel määral huvitatud kõrgem kool märksa takistab.

K u n s t i h u v i d e poolest on meie üliõpilaskond veel algelisemal arenemisastmel: kujutavat kunsti käsitab Ül. Lehes 7 lhk., sedagi väheses ühenduses meie üliõpilastega; üliõpilaste laulule ja muusikale on 7 lhk. pühendatud, üliõpilaste puhaskirjanduslike eneseavalduste arvustamisele 8 lhk., — kõik kokku 22 lhk. Siingi näib avalduvat see tõde, et k u n s t ainult kõrgema vaimlise (= psühonärvilise) arenemise, vaimukülluse tootena võib õitsele puhkeda, kuna aga vaimlise nälja kustutamiseks esialgu muist, igäühele kättesaadavamist allikaist ammutatakse, nagu seda on abstraktne teadus ja igasugused praktilised teadmised. Ka vaimlises loomistöös suudavad praegu vähesed meie üliõpilaskonnas tõusta üle enamvähem hariliku teadusliku loomise, suuremal hulgal juhtumistel kompileerimise. Siingi peab tulevikus suuremid võimeid lootma — siis, kui meie loodetavasti paremis elutingimisis arenenust rahvast valguks

enam eliiti meie üliõpilaskonda, kel tol korral juba ei puuduks enam traditsioonid, noorte laiali valguma kalduvile hingedele kuju andvad, sihti osutavad vormid.

S p o r d i l e — meie üliõpilaste kõige tarvilikumale huvile — on pühendatud kõigest 11 lhk., Soome ja teiste rahvaste üliõpilaste elu kirjeldusele 13¹/₂ lhk. Üliõpilasorganisatsioonide aruandeid leidub 22¹/₂ lhk. (puuduvad korporatsioonide ja mõne seltsi omadgi), nekrolooge 4 lhk., „Bergmanni Abiraha“ aruandeid 10 lhk.; — üleüldiselt kokku võttes on muile küsimusile pühendatud 144 lhk., 120 lhk. võrreldes korralduslikele küsimusile.

Ül. Leht on alati püüdnud objektiivset õe seisukohal asuda, küsimata sellest, kuidas see kellelegi meeldib. Samale objektiivsele, erapooletumale, kuid ialgi mitte ükskõiksele seisukohale peaks „Ül. Leht“ tulevikuski jääma.

Mis puutub Ül. Lehe kaastöölise ringkonda, siis on sellesse nähtavasti valgunud kaaluvam, tõsisem element pea igast meie üliõpilasorganisatsioonist, ainult Ilmarine senni väljaarvatud (Taim esineb käesolevas numbris); ka suurem MEÜS pole ennast muuga avaldanud, pääle vaidluskirja ja aruande.

Et T a r t u kaastöö poolest eesotsas seisab, oleks teatava määrani loomulik. P r a e g u n e vahekord aga Tartu ja muude linnade edustuse vahel meie Ül. Lehes on igatahes ebaloomulik, kõneleb muude linnade Eesti üliõpilaste kahjuks: Tartust on 23 autorit kokku 172 lhk. kirjutanud, Peetrlinnast (6 aut., 60 lhk.), Riias (2 aut., 12 lhk.), Moskvast (1 aut. + MEÜS. — 3 lhk.) ja Helsingist (1 aut., 8 lhk.) 10 autorit kokku 83 lhk. — ainult poole sellest, mis Tartust!

Üksikute organisatsioonide osavõtmine Ül. Lehest oleks järgmine: EÜS — 11 aut., 113 lhk., PEÜS — 4 aut., 53 lhk.; Ugala — 2 aut., 23¹/₂ lhk.; Sakala — 5 aut. (kaks konvendi kirjadele allakirjutanud esimeest kaasa arvatud), 17¹/₂ lhk.; Ühendus — 4 aut., 15¹/₂ lhk.; REÜS — 1 aut., 10 lhk.; TENÜR — 1 aut., 3 lhk.; MEÜS — 1 aut. + MEÜS, 3 lhk.; Rotalia — 1 aut., 2¹/₂ lhk.; Vironia — 1 aut., 2 lhk.; Põhjala — 1 aut., 2 lhk.

Viimaseid arvusid vaadeldes jääb soovida, et teiste Eesti üliõpilasorganisatsioonide poolt selle nimekirja eesotsas seisvate seltsidega tulisemasse aatelisse võistlusse astutaks, mis kõiki võimaliselt teritaks.

V. Ernits.

Me üliõpilaskond ja loov töö.

Omades eneses teadusjānu, kõrgemale pūides endisest ta-sapinnast ehk soovides kergemalt elu lõpeta — nii koguvad noored ūlikoolidesse. Kas keskkooli uinutaval pingil ehk vaese eksterni kambris valmib noor kasvandik ūliõpilaseks. Liikudes linna kultuurlikumas õhkkonnas, omandab noor juba enne ūli-kooli teatava mõistuse painduvuse, vastuvõtlikkuse ning ārksuse, mis on intelligendile omane; sest mitte ūksi keskkooli diploomi saavutus ei avita vaimliselt edeneda, vaid pāasjalikult elu inten-siivsus, mis kāib linna kultuuriga kaasas. Uued kombed, uus vāljaaste, ūlalpidamine, mõtete kāārimine, peenem eneseavaldus — see kōik moodustab pikapāale noores ūlikooli kasvandikus intelligentliku hinge algidusid, mitte veel lõpeta jõudes alanud edenemist.

Keskkoolide alanud vaimlik edu saab ūlikooli astudes suu-remā tōuke. Enne omandud teadmised, soovid, ideaalid tulevad elu laienemisega tāienemisele ja ūmberhindamisele. Noorele ava-neb uus ilm, mis nõuab ārksat vaimuelu, nõudes vastuseid küsi-musile mitmesugusil alul. Noor on viimasse kujunemis- ja ede-nemisjārku jõudnud.

Esimesed ūlikooliaastad on kōige intensiivsemad, kus elu tundmaõppele andutakse ja pūitakse vōimalikult ruttu teadmiste omandamise ja seltskonnas viibimise kaudu ūmbruses enesetunde-liselt koduneda. Keskmised ja lõppaastad pole enam nii univer-saal-elulised, vaid rohkem erinenud sisuga. Viimasil aastail esi-n-dab keskmine ūliõpilane enam vāhem vāljakujunenud inimest, kel oma ilmavaade, vastav seisukoht ning selged vaated haritud inimese seisukohalt. Lõpetades ūlikooli, astub see noor intelli-gentsi ridusse. Pārastine vaimline edu on vōrdlematu ūlikooli aegsega.

Et edenemisprotsess sūnnib pāasjalikult ūlikooli aastail, pārast aga edu vāikene, siis pole mingit kahtlust, et ūliõpilas-kond on valmiv intelligents. Mõistuse āärmine painduvus, vaim-line ārksus, tunnete paljukesisus ning peenendamine iseloomus-tavad ūliõpilast, kui valmivat intelligenti. Muidugi jäävad mai-nitud*) omadused ka valminud haritlasele alles, kuid nad pole siis selgejoonelised, vaid enam kivinenud ning ka vāhenenud. Valminud haritlane omab kindla ilmavaate, on andunud tea-tavile ainelisile asjule, mis keelavad kaasatundmast kōikesugu-vooludele. Seepārast on kerge eralda valminud intelligentist.

*) mainima — упоминать,

edenevat üliõpilast, kel pole veel midagi kivinenud ega seisatavat.

Et üliõpilaskond on tulevane intelligents, siis on kerge ta ülesandeid, tööka, nõudeid jne. määrata, juhtida lastes endid intelligentsi juhtmõttest, seda silmates, et need juhtmõtted pole täieliselt maksvad veel mitte valminud inimesile.

Kui intelligents on ühes teadlastega jne. rahva „pääaju,“ see orgaan, milles loomisvõime peitub ja mille loovus*) on kultuuri sünnitaja, siis ei maksa see täieliselt üliõpilaskonna kui valmiva intelligentsi osa kohta. Ei või nõuda üliõpilaskonnalt sama palju loovat tööd kui valminud intelligentsilt, vaid siin peab iseseisukohale asuma loova töö asjus. Niisama on see muude ülesannete ja nõuete asjus.

Üks kohustus on edeneval inimesel kõige suurem — viia lõpule oma täienemine. Ainult seeläbi suudetakse kord seltskonnale kõigeparemat enesest pakkuda, kui ei minda inimesena kaduma. Edu on aga kehaliku tervishoiu kõrval valmival haritlasele peaaegu ainult vaimlik, s. t. teoreetiline. Praktiline elutegevus on teoreetiliste teadmiste tarvitamine. Pole inimesel neid teadmisi, siis ei või temalt seda tegevust nõuda ega tohita praktiliselt tegeval. Praktilist tegevust võidakse nii palju lubada, kui palju tarvis läheb isiku enesetunde rahulduseks, mida omakord peab juhutama teoreetilisest teadmisest. Teadmiste omandamine tundelise peenenemise kõrval on üliõpilase pääülesanne. On tarvis omanda neid majanduslikul, poliitilisel, sotsioloogilisel, teaduslikul, kunstilisel jne. alal. On tarvis süvenda filosoofilikku mõtteilma, seletusi otsides mõistatusile.

Omandades uusi teadmisi, purustab noor eneses vanad vaated, asetab asemele teised seisukohad, hindab uuesti vanu väärtusi. Tahes ehk tahtmata saab ta lõhkujaks, kes asub vanade ehituste varemile uut koda ehitama. Noorest temperamendist aetuna, saab vana purustamine iseäralise hoo, muutub tarbeks, eneseteadlikus noores. Noorel on tarve midagi teha, mis avaldub kõige päält intensiivses teadmiste omandamises ja sellega vaadete, mõtteilmas käsikäes käivas lõhkumises, kuna siin kolmandaks vaimurikkuse korral kaasas käib ka uute ehituste loomine.

Loov töö on seevõrra oma resultaaside poolest tähtis, et ei või kergelt kaugeneda küsimusest: kas peab üliõpilaskond looma ja kui palju? Et ta seda edeneva oleku tõttu valminud intelli-

*) loovus: — творчество.

gentsi kohaselt ei suuda, on selge. Kuidas ta peaks üleüldse looma?

On see ainult vaimurikkuse ehk geniaalsuse küsimus, nagu seda harilikult peetakse?

Mida intelligentsilt nõutakse — teame. Nõutakse loovat tööd. Et iga üliõpilane kord haritlaste ridusse astub, siis peaks seda silmas pidama ja seks valmistuma. Kuid on's see võimalik?

Sisemiste, sügavamate tingimuste kõrval on sama tähtsad välised väiksemad tingimused. Need mõlemad kokku moodustavad ühtlase olukorra, mis on jõuline midagi looma. Saksa kultuuri kõrge tasapind, näit., ei olene kindlasti mitte üksi Saksa rahvuse geeniusel, vaid just ka välisest kultuuri edendavist tingimustest: valitsuse abirahust, tagasihutusist jne. Ei tule midagi iseenesest ilma tahtmiseta ja väliste tingimusteta. Järjekult loov töö painub harilikkude töötingimuste alla, kui aga algelement — anne — olemas. Ka siin on tarvis harjumust, püsivust, tööhimu, järjekindlust ja süsteemi omada. Seepärast peaks üliõpilaskond tõsiselt püüdma luua, ükskõik kui vähe. Sellega harjudes suudab ta kord täielisele loovale tööle anduda, olles juba valminud intelligents.

Loomulikult, mida noorem üliõpilane, seda vähem ollakse valminud ja seda vähem võime nõuda loovat tööd. Mida vanemaks ta saab, mida enam valminuks ta muutub, seda enam peab talt nõudma uut, sest ta asub varsti ülikooli lõpetades, rahva „pääajusse“. Kuid seda loovat tööd peab ainult nii palju tehta, kui palju see kaasa aitab meie edenemisele. Alles siis, kui edenemine lõpul, tohib asi muutuda.

Tähendab, esimene ja pääülesanne oleks üliõpilasel kui valmival haritlasel vaimu täiendamine, teiseks — paratamatu vana lõhkumine ning kolmandaks — jõukohane loov töö. Eneses ühendades seda kolme põhjusemõtet ning täites nende nõudeid, võib noor olla igale rahvale ja ka inimkonnale uhkuseks. Teatava rahva liikmena muudab noor omandud teadmisi omapäraselt arusaadavaks, luua aidates omapäraselt rahvuslikku kultuurat, mille loomise kaasaitamises seisab üks meie üliõpilaskonna ülesandeist.

Kuidas on lugu nende põhjusemõtetega meil?

Üliõpilasel on kõigepäält akadeemiline töö, oma spetsialiteet, mida üliõpilasena tegema peetakse. Seisaks teadmiste omandamine, s. o. vaimlise tagavara tõus üksi akadeemilises töös, siis oleks ehk seisukord enam vähem rahuloldav. Arvame siia juure spetsialiteeti puutuva kirjanduse, mida ka vaja uurida, siis oleneb töötamine juba sest, mispärast ülikooli mindi, kas rahulikuma tuleviku või ka teaduslikkude huvide mõttes. Kahju, et

vastavid andmeid käepärast pole üliõpilaste akadeemilise töö kohta. Vaielda võib seltside ja korporatsioonide liigete üle, kuna ka siingi midagi pole arvudega tõendud. Kõneleme aga universaal-tööst, mida üliõpilane saab iseäranis esimesil aastail teha, siis pole ka siin kuigi palju arvusid. Ankeedi *) järele loeb Tartu üliõpilasist pääle ajakirjanduse (100%) ja ilukirjanduse (80%), mis ei saa vaimlist tasapinda üksi tõsta, seltskonnateadust kõigest 15% läbisegi, mis on igatahes vähe. Kui küsida, kus töötakse enam — seltsis või korporatsioonis, siis ei tahaks pikalt seeüle kõnelda, sest seda küsimust on üliõpilastelehes laialt n. n. „tsiviliseeritute“ ja sibulaseeritute“ (nagu mõnelpool nimetakse) vahel harutud. Ütleksin ainult nii palju, et korporatsioonide kaitsjad ümber lükanud pole, nagu ei läheks ülikooli astuja korporatsiooni nooruse ja ta lõbude pärast. Kahte jumalat ei saa aga teenida. Ma ei võitle mitte nooruslõbude vastu üleüldse, kuid mõtlen siin nende jumaldamist. Korporatsioonid on muutnud nooruslõbu kultuseks, kindlaks põhjusemõtteks. Kõneldes ülikooli astuvate noortega, kuuled tihti ütlushi: kord oleme noored, seks on aeg ilutseda; ma astun korporatsiooni.

Et vähegi olla aktiivselt tegev, on Eesti üliõpilane andunud lõhkumisele. Lõhkumine iseenesest, kui ta on asjalik, põhjalik ning hää otstarbega, on soovitatav ja isegi paratamatu, kui tahtakse edeneda. Kuid lõhutud ehituse asemele asugu uus ehitus, mis osaltki suudaks täita vana ülesandeid. Ei looda uut, siis muutub lõhkumine närviliseks arvustamiseks, millel puudub jõud ning värskus. Saadakse väiklaseks ning lõhkumine muutub ainult enesepärast olevaks. Vaadates Eesti üliõpilaskonda, silmame kahjuks, kui laiali on lagunenud asjatu üks-teise arvustamine, üks-teise ehituste lõhkumine. Viimased üliõpilasvahelised skandaalid pakuvad näitliku tõenduse eelpool toodud väitele. Igatahes on skandaalide väljakutsujaks meie suur ja ühtlasi väiklane arvustushimu. Arvusta on kerge, on isegi lõbus meie juures, kus enesetunne on nii ülespuhutud. Selle kõrval pole aga meie arvustus sügav, nagu üleüldse mitte Eestis, kus pole veel ühtegi Brandes't ega Bjelinski't ilmunud.

Meie noor Üliõpilaste Leht, mis oleks pidanud ühendajaks saama Eesti üliõpilaskonnas, on muutunud kohaks, kus kõige tõsisemalt üks-teist materdakse. Sel võib oma tähendus olla üks-teise tundmaõppimiseks, mida keegi ei salga, kuid tahtsin selle kui näituse pääle näidata, me üliõpilase arvustushimu konstaterides. Skepsis on me üliõpilaskonnas laialt olemas, mis sunnib

*) Ül. Leht nr. 2, Luts'u artikkel.

ainult momendi kohaselt elama. Pole usku enesse ega teistesse, ei oma ega teiste töösse, soovidesse, tulevikku, mille tagajärjel andutakse nooruslõbude e.

Arvustamine on praegu üleüldine nähtus Eestis ja on nähtavasti ka üliõpilaskonnale kui osale rahvast omane.

Ta oleneb sest, et vana vaja enne uue loomist maha lõhkuda, alles siis võib loomine alata. Eestis algab loomisajajärk nüüd. Senni oli tarvis esiteks majanduslikku tasapinda teatavale kõrgusele tõsta, mis on alati vaimlise kultuuri eelduseks. Teiseks oli tarvis üle elada väärtuste ümberhindamise läinet.

Meie üliõpilaskonnal algab lõpule jõudma sisemine organiseerumine, milleks vaja läks suurt puhastustuld. Oli vaja midagi traditsioonilisemat, kindlamat, enam välja kujunenud kui enne — see vast vabandab tulevate põlvete ees meieaegseid skandaale. Ei kao nüüd, kus on meil teatavad traditsioonid loodud, lõhkumine laias mõttes, siis võime pessimistlikult tulevikku vaadata.

Praegu ei loo üliõpilaskond kokkuvõetult palju. Kui ta midagi teostab, siis on see laenatud kas Lääne või Ida kultuurilt. Uut, iseseisvat, omapärast ja originaalset on koguni vähe. Loova töö iseäraldused ei lase akadeemilist ega universaalset tööd, teadmiste omandamise mõttes, loovaks tööks nimeta. Loov töö algab säält, kus iseseisvus algab. Ka lihtne artikli kirjutamine, kus autor lauseid peab kombineerima, mõtteid väidete tõenduseks leidma ning avaldama, on loomisvõime harjutuseks tähtis. See on loova töö lihtne avaldusvorm. Keerulisem on juba uusi ideesid, süsteeme ning mõtete kombinatsjoone luua.

Meie ligi tuhandeni ulatav üliõpilaskond on annud ja annab veelgi vähe luuletajaid, kirjanikke, kunstnikke, — kõnelematta veel teadlasist. Kui vaadata üliõpilaskaastööliste arvu ajalehtis ja ajakirjus, siis saame umbes 50 nime, kes väikestki loovat tööd teevad, kui palju on seda artiklite kirjutamine ja muu kaastöö. Võiks arvata, et meil üliõpilane loovat tööd teeb, kuid ei avalda seda, sest et see küps pole; võiks mõelda, et ollakse nii soliidid vaimuga, et ei juleta, ei taheta varakult oma uudusega avalikkuse ette astuda, kartes omade mõtete nõrkusi. Kui asi on nii, siis peaksid nende uued mõtted kord ometi ilmuma, vähemalt siis, kui töötatakse valminud intelligenti ridus. Siinamaani aga pole me tõusikud midagi seesarnast avaldanud, mis laseks, vähemalt ajalooliseltki, praeguse üliõpilase välispoolist vaimuvaesust vabanda. Me praegune tõusikute klass, mis on annud omal ajal palju lootusi, on süvenenud ainelisesse taskuhuvidesse ning vaimlisse minevikus omandud teadmiste mälestamisse. Pole mingi-

sugust eeldust, mis meid trööstiks, mõteldes lähema tuleviku tõusikute kihti, mis valmib ülikoolilõpetajate ridus.

Üliõpilaste Lehe esimeses numbris ehib esimest lehekülge häälekandja sisu harutus. Nüüd, kus aasta tegevus seljataga, oleks huvitav tähele panna, millega üliõpilaskond täidab oma häälekandjat. Sisu kavatsused on jaetud 5 osasse. Neist osist on kõigeenam täidetud 3-dat ja 4-dat, mitte sugugi 5-dat. Esimene ja teine punkt, kuhu kuuluvad paleused, juhtmõtted, kultuurapüüded, teaduslik uurimine, kirjanduse- ja kunstiarvustused, on vähe ja verevaest käsitust leidnud, muutudes lõpuks võitluseks „lääne“ ja „ida“ kultuuri vahel. Artiklite vähesus üliõpilaskonna eluküsimisis ja nende ühetoonilisus ei lase väga roosiliselt vaadata me üliõpilaskonna vaimurikkuse pääle.

Me intelligents ja üliõpilaskonna enam valminud osa ei suutnud lähema ajani omakohast ajakirja asuta. Nüüd, kus sarnane „Vaba Sõna“ näol olemas, näeme, millise vaevaga suudetakse sisu eest hoolitseda. Niisama nagu Üliõpilaste Lehelgi oli ka siin sisuvaesusest ja isegi kadumisest päästmine üksikute inimeste õlul. Ainult hiljemini härgati, tuldi abiks ning sisu muutus pikkamööda värvirikkamaks.

Niisugusena paistab meile üliõpilaskond loova töö mõttes. Ei või vast talle absoluutist vaimuvaesust ette heita, vaid peab praegust Eesti edenemisjärku silmas pidama, mis vabandab paljugi, õlgugi et suur osa Eesti üliõpilaskonda studeerib ka 25 aastate ümber, kus uute ideede sündimisaeg.

Nagu eespool tähendasin, võib Eestis alles nüüd kultuura tõusu oodata, sest selleks on majanduslikud eeldused olemas ning vaimline eeltöö tehtud. Et saada praegusele kohale, oli vaja samasuurt energia tagavara, kui seda on vaja kultuura väärtuste loomiseks. Iga suurema sündmuse ilmumise eeltingimuseks on edenemisprotsess, mida vaja enne edasisaamist läbista. Eesti intelligents üleüldse, tõusikud ja me üliõpilased on kulutanud algtarvete täitmiseks ja loomiseks oma täit energiat, vähe üle jättes seda kõrgemaks loovaks tööks. See ei tähenda mitte, nagu oleksime me võimetud suuremat looma. Ootame teist valminud ja valmivat intelligentide põlve, kes toetades eeltöile võib otsekohe asuda suuremille ülesandele, ohverdades seks kogu oma jõu.

Juh. Vilms,
Stud. med.

Rahvuskultuurilise ideaali põhijooned.

„Itaalia — nii olgu Eesti tulevik.“
Gustav Suits, Elu tuli.

Prolog. Enne kõike paar sõna minu austatud lugijale. Arhitekt olles, nii siis alal töötades, kuhu eriliselt ei kuulu ei mõtteteaduslike, ei ühiskondlike, ei ka ajalooliste probleemide lahendamine, ei või ma loomulikult käesolevat ainet kõiges tema laias ulatuses, kõigis tema mitmekesistes üksikasjades käsitleda. Käib see ju minu austatud *philos.*-idest, *oec.*-idest ja *hist.*-idest kaasvõitlejate ülesannete hulka — minul on muuga tegemist.

Edasi — käesolev kirjutus ja temas esitatud arvamised ei ole mitte kirjutuslauataguste juurdlemiste ega küsimuse üksikasjalise analüüsimise vili, vaid on intuiitselt nähtud põhijoonistuse kavandiline fiktsatsioon. Teadagi, ei või see joonistus kõigis üksikasjus ja täies selguses nähtud olla vaimu poolt, kes, nagu juba tähendasin, teistele ülesannetele on pühendatud. Mõnigi joon kaob udusse, mida ainult üksikasjaline süstemaatiline uurimine võiks lahutada. Selleks puudub mul aga aeg, võimalus ja, ma tahan otsekohene olla, käesoleval ajal vahest tarviline huvigi, mida eri ülesanded paelavad. Sellep. olen ma ka kaua kahelnud, kas järgnevid mõtteid laiemale ringkonnale avaldada või mitte. Viimaks on võitnud usk, et neis siiski viljakas moment leidub — kas see usk mind on petnud, selle üle otsustagu teised.

Lootes, et ma sellega oma austatud lugija hääsoovluse enesele taganud, nagu kõnemees kuulajate oma kumardusega, lubatagu mulle paar sõna lausuda meetodist, mille ma viljakaks pidasin omade mõtete ülestähendamise kujule. Näen käsitledavat probleemi võimaliku olevat võrrelda rehkendusülesandega murdudega. Resultaat ei ole saavutatav enne ühise nimetaja leidmist. Alles selle tingimuse täidetud olles avalduvad üksikute murdude suhted, nende sugulus ja võimaldub ülesande väljaarvamine — avaneb põhivaade, siht, eesmärk, ühe sõnaga üleüldine, mille kohaselt ka alles siis üksikasju võib valida. Peab oma paleust nägema, enne kui tema teostamiseks õigeid vahendeid võidaks leida. Ainult teadlik töö viib ihatavale sihile, mitte umbkaudne kobamine

Ühine nimetaja. Meie noort ühiskonda ja tema kultuuripuudust on paljugi arvustatud. On paljugi üksikasjalisi puudusi ja vigu päevavalgele toodud, ilma et oleks kardinaalviga nimetatud, ühine formel üles seatud, mille alla nad kõik painuks, ilma et oleks ühine nimetaja leitud —

nii kaugele vähemalt kui mina olen ulatanud nägema. Käesolev kirjutus ongi araks katseks ühist nimetajat leida.

Tehkem algust iseenesega. Ma ei mõtle mitte ainult üliõpilasi, vaid meie haritlasi üleüldse, seda meie rahva tsiviliseeritumat osa, tema paremate jõudude väljavalikut. Mida võiks siin kui algupärast nimetada — eestilist, see juures positiivist esinemises, ülesastumises, eneseavaldamisviisis, mis meie haritlasi kui Eesti haritlasi iseloomustaks, pääle teatud kohmakuse välimuses, nurgelisuse liigutustes, teatud labase hooletuse ehk ärrituse puhul taktipiiridest üleastuva hoolimatu jõhkuse kõneviisis, teatud jämedajoonelikkuse tundmuse avalduses rõhuva enamuse juures? Palju on neid, kes laitmatult parketil oskavad liikuda, elegandilt konverseerida, kultuuriliselt rõõmsad olla? Ehk võtkem meie haritlaste liikuvama osa — nooresoo Palju on neid, kes oskaks end maitserikkalt riietada? On inimesi, kes särgiväelgi elegandiks jäävad, vormi ei kaota — meil paistab meie kampson oma kohmakusega ka siis veel välja, kui frakigi selga ajame. Ja seep see ongi: meie ainult ajame riided enesele selga — kultiveeritud inimene riietab ennast. — See ei ole mitte nii kõrvaline, tähtsusetu ja välispidine asi, nagu see vahest paistab olevat — riietes dokumenteerib end kõige päält inimese maitsekultuur.

Oletagem, et meil siin pääasjalikult mitte maitse puudusega, vaid lihtsalt rahapuudusega tegemist on, mis meid keelab endid nii riietamast, kui tahaksime. Kuid palju on meil neidgi noorimehi või neidusid, kelle liigutusi suursugustaks paindumus, nõtkus, elegants, graatsia, rütm? Sellest on juba ajakirjanduseski kõnet olnud. Praegu on mees ainult, kuidas kord K. A. Hindrey „Postimehes“ (kui ma õieti mäletan, artiklis „Miks mina värvimütsi poolt olen“) halli kohmakust kui meie noorimehi iseloomustavat joont allakriipsutas ja kuidas teine kord, jälle „Postimehes“, keegi Ilmari baroness Maggie Gripenbergi tantsu puhul nukralt meie kodukasvanud graatsiate soliidi jalaastumist meele tuletas. Seegi ei ole nii ilma kõigeta kõrvalisena, tähtsusetuna ja välispidisena üle parra heita. Otse selle vastu! Igal liigutusel on oma ilme; iga liigutus on seega avaldusvorm, avaldusvahend, nagu sõna ja heli, mis tantsus iseseisva taideharuni*) tõuseb. Mis on siis tants, kõige napimal kujul defineerituna, muud, kui vormitud liigutuste rida?

*) taie, om. taide — art, искусство, Soome k. taide; taidleja — artiste, художник. Soome k. taiteilija (vaata „Post.“ 1914, 34). I. K.

Ei tarvitse vahest kinnitada, missuguse haarava ilmejõuni tants võib tõusta, kui tähtis avaldusvahend ta sellega on. Ei tarvitse ka ülearune kord harutada, missugune tähtsus tantsul vanade kultuurirahvaste juures oli, ja just nende vaimlise elu tulipunktis — religioonis. On see ju meile kõigile tuttav. Nii-sugune tants nõuab aga kultiveeritud keha, liigutuste ilu, liigutuste vormi, s. o mõõdu, tempo ja rütmi kohta sensitiivi vaimu, enne kui meie teda eneseavalduse vahendiks võiksime võtta — meie aga peame üleliigseks korralikult seista, kõndida ja istudagi! Vahest peetakse paljuks seda kõike harilikult surelikult nõuda, kel „tähtsamate asjadega nii palju tegemist.“ Näitlejalt aga, kes ju nii hästi deklamatsiooni, miimika kui plastikaga peab teatavale kujule elu andma, selle oma enese kehasse peab skulpeerima, näitlejalt tohiks seda ometi nõuda. Siin on aga puudusega tegemist, mis mulle iseäranis „Vanemuise“ näitelavalt on silma puutunud. „Vanemuise“ näitelava on liiga literaarne; näitelava peaks aga olema näitelavaline. Näitelava ei ole ei kirjanduslik, ei moraalne, ei poliitiline; ega mingi muu asutus, vaid lihtsalt näitelava. Ja lavataie ei ole mingi muu asja teenistuses olev, mingit muud taset, näit. näitekirjandust, tõlgitsev teise järgu abitaie, vaid iseseisev lavataie, milles avaldusvahendina tähtsist osa mängib elav inimese keha ja tema liigutused. Kuidas sääl vahel riietega patustatakse (näit. smokingi juure valged püksid ja lavalliire kaelasidemeks j. m.), sellest ei taha praegu kõnelda. Aga plastika jätab üle soovida. Kõige muu asemel ainult üks väike näitus kõige lihtsamist asjust: üks näitlejanna, kes näidendis näitlejannat mängis, istus kogu aja sissepoole pöördud jalanukkidega! See on vahest tähtsuseta, aga rikub tuju.

Nii siis oleks konstateerida meie kehakultuuri puudus, kehaline v o r m i p u u d u s.

See on, usun ma, tõde, mis vastuvaidlematu. Millele aga vahest võidaks vastu vaielda, on see, et vormipuudus mulle meie kõikide kultuuripuuduste üldiseks kriteeriumiks näib olevat, ja iseäranis see, et ma selle üldise vormipuuduse päapõhjuseks meie endi vormipuudust pean. Kõik muusika, luule, kirjandus üldse, kujutav taie, kõik see, mis vaimlise kultuuri nime all mõistetakse, on üksikute töö, on üksikuisse kumuleeritud tundmuste, tahtmist, igatsuste avaldusvorm. Ehk teisiti: üksikud heliloojad, luuletajad, kirjanikud, täidled on need sepad, kes ühe rahva kujunematud, hämarad, umbsed unistused, igatsused, tahtmised, tundmused vormiks valavad, kujukts taovad, on see kontsentreeritud sulatis, mis kristalliks peab tihenema, s. o. kestuseta, püsivata vormist püsivaks, nähtavaks ja katsutavaks vor-

miks peab tulema. Minu väide on nüüd see, et sarnane meister ise täis vormi peab olema, kõik kaootilise eneses järjestada, rütmiseerida, vormida peab suutma, et alles see, kelles kaaos tema enese kehas, liigetes loogiliseks järjekorraks, rütmiks, vormiks vabaneb, ka väljaspool ennast selgeid, puhtaid, täielikka vorme võib luua.

Ja tõesti, nagu me ise vormita, nii on ka kõik meie elu-avaldused vormita. Kas on me muusikas me kired, unistused, igatsused, kõik see, millel ei ole sõnu, suureks sünteesiks kokku valgunud sinfoonilisis helitõis? Kas on me lootused, püüdmised, tahtmised äraseletud kangelaste kujudeks kehastunud draamas? Kas on me rahvusliku keha värisemised, vabisemised, liikumised ja lainetused, nii päikesepaistelisel kui tumedail momentidel, kajastunud suures romaanis? Kas meie esteetilised arusaamised on tihenenenud stiilikindlaks maalimiseks ja skulptuuriks, meie elustiil välist avaldust leidnud kodanlises arhitektuuris, meie püüded ülevate ja igaveste asjade poole monumentaalses arhitektuuris? Viimane näitus on kõigist kõige tõendavam: alles kujunenud elustiil loob omapärase arhitektuuri, alles arenenud ja selgunud viis, kuidas meie end vahekorras tunneme igaveste asjadega, s. o. hulkade hingi kandev religiositeet ja tõukohane ilmavaade ehitavad monumentaalse arhitektuuri — vana Greeklane seadis Erechtheioni rasked palgid graatsiliste tütarlaste pähe, Barocco arhitekt sundis vägevid atlante ägama.

Ma ei usu, et andevaesus kõige selle põhjus oleks. Annet on avaldunud küllaltki pisemate ülesannete, üksikasjade, väljalõigete vormimisel. Ainult jõudude voolamise tempot ja mõõtu, nende tõusu ja mõõna rütmi totaliteedina ei ole tabatud. Ei ole suudetud end egotsentriliselt organiseerida, hajal olevat ja ristamisi käivat distsiplineerida, järjestada loogiliseks reaks. On ikka analüseeritud ja mitte sünteesi pääle mõeldud.

Oleks õieti küllalt nende kultuuriõite vaatlemisest, et järeldusi teha kogu kultuuri kohta. Sest nagu täiel õitsel olev taim alles täielik, valmis, vormitud taim on, sest et õis teda on kroonimas ja ühtlasi oodatava viljaga tulevast edenemist tagamas, nii on see ka kultuuriga. Lubatagu siiski veel mõne sõnaga puudutada teisi nähtusi, et sääligi kardinaalpuudusena vormipuudust demonstreerida. — On kõneldud meie üliõpilaste kauasest studeerimisest. Kuidas seda seletada, kuna ometi keskkoolides eestlased võrdlemisi hästi ja jõudsasti edasi jõuavad? Ma näen põhjuseks olevat distsiplineerimata, arenemata, vormimata iseloomu. Ei suudeta omi tahtmisi, püüdeid organiseerida, kontsentreerida. Ei tunta sihti määravat kalduvust kuhugi poole, kuhu kõik või-

med ühiseks kogujõuks kokku voolaks. Keskkoolis hoiab väline sundus neid koos, ülikoolis, kus see isiku enese hooleks jäetud, laguneb tihti kõik jälle koost. — Kust tuleb kokkusündimatus ehk siis jälle teatav nahksus meie seltskondlikus elus ja läbikäimises, ka meie üliõpilaste omavahelises läbikäimises? Meie seltskonnal ei ole ühiseid traditsioone, ei ole ühiseid läbikäimise vorme. Seistakse teine teise vastu, kui selle või teise rühma liige, ei osata või ei taheta teineteist võtta, kui inimesi, kelle vaated, kuigi lahkuminevad, samast puhtast otsekoheuse hallikast voolavad, kui enesegi omad. Sellest see, mida Peeter Rubel omas „Meie nooresoo vaimlisest murrangust“ sektantlikuks sallimattuseks nimetab. — Kust tuleb see, et kogu meie rahva elus nii palju kõiksugu algatusi on olnud ja võrdlemisi vähe vilja näha? Kui palju ei ole kõiksugu seltse „hingusele“ läinud. Kui palju ei tule ühistegevuse alalgi, mis ometi rahva otsekohe-tesse majandusliikkudesse huvidesse puutub, ebakordaminekuid ette piimaühisuste, kaubatarvitajate ühisuste j. m. asutuste likvideerimise näol. Ma näen põhjust meie rahvusliku keha egotsentrilises organiseerimattuses. Nagu hallikast ühtesoodu voolav vesi kallakut ja kaldaid leidmata kasuta ja jõuta sooks ja rabaks laiali valgub, ilma et saaks voolavaks, kandvaks, edasi jõudvaks jõeks ühineda, nii on see rahvagi elus tsentraalse, sihti määrava ja jõudusid koos hoidva organisatsiooni, piire rajava, vormiva autoriteedi puudumisel. Mitte asjata ei nimeta Gustav Suits Eestit rabaks, kus siin ja sääl aegajalt alt kasvava surumise tõttu vesi üles purskab, et ometegi jälle oma troostitusse ümbrusse lagunedes surra. Siit seletub ka vahest A. Grenzsteini katse rahvast tihedamalt suurema organisatsiooni külge liita, kuigi rahvuse hinna eest, mille aga ajalugu ja rahva geenius valeks tunnistasid: o m a n ä g u j a k u j u, egotsentriline organisatsioon on see, mida nõutakse, mis aga kaugeltki veel mitte lahkpüüdeid ei tähenda. Kuid siin on küsimuste lahendamisega tegemist, mis k u t s u t u m a t jõudu nõuavad.

T e e d. Et meie üleüldine vormipuudus tõepoolest meie ajajärguliseks kardinaalpuuduseks tuleb lugeda, tõendavad kaudselt kõik meie püüded vormi poole. Kõik katsed meie ühistegevuse asutusi, majanduslikku elu võimalikult ülemaaliselt organiseerida, püüded üleüldisautoritatiivseid juht- ja põhjusemõtteid üles seada kõiksugu „päevadel“ ja kongressidel — eks need ole tunnustuseks, et on äratuntud tsentraalse organisatsiooni tarvilikkus, mis rahvuslikule kehale ta liikumistes vormi annaks? — „Noor-Eestile“ ette heidetud ja teiselt poolt teenuseks arvatud vormikultus, praegune Eesti keele pretsiseerimise, rikastamise, suursu-

gustamise liikumine, — eks nende põhjusteks ole jällegi me vormipuuduse äratundmine? — Mõne aasta eest ilmus „Eesti Kultuuris“ V. Ridala (Grünthali) sulest „Tõuküsimus“ — eks see ole katseks meie tõi piirjooni, tema profiili, ühe sõnaga vormi ära tähendada, kindlaks määrata? Lõppeks, kas ei ole ära tundmine me oma isiklikust kehalikust vormipuudusest olnud tõukejõuks, mis elule kutsunud on meie ettevõtteid kehakarastuse ja kehakultuuri alal? Tõsi, meil oli varemgi jõumehi, meil oli paar „jõumeeste seltsigi“, aga rahva teadlikum, intelligendim osa, haritlased ja üliõpilased, ei näinud ses midagi, mida sünniks enesegi keskel edendada. Kuid kehakarastuse tarvilikkus on nüüd ju meiegi keskel arusaamist leidnud — me võime oma I. Eesti Üliõpilaste Spordi-Päeva pääle tagasi vaadata. Kehakultuuri aade peenemalgi kujul on pääd tõstnud pr. Parts'i esteetilise gümnaстика kursuste näol. Ja siin ongi koht, mis kõigi meie vormipüüete lähtekohaks peaks olema. Üleliigne oleks vahest uuesti igasugu mõistliku spordi tervislikku tähendust korrata, osutada, kuidas keha värskendades vaimgi värskeneb, kuidas näit. nobe, kerge, elegant mäng floretiga nõudeid üles seab niihästi kiirele teole, kui ka kiirele otsustamisvõimele, sest hää vehkleja võtab vastase temperamendigi arvesse. Ei ole vahest ka tarvis arenenud keha mõju psüühika pääle üksikasjaliselt kirjeldada; küllalt on tähendusest, et teadmine ustava muskulatuuri omanik olla kindlust annab, julgust teritab, s. o. iseloomu eetilisi väärtusi süvendab.

Kuid kõigest sellest ei ole veel küll. Meie peame oma keha kallal töötama, kui raidkuju kallal, aga tähelepanna! elava raidkuju kallal. S. o. k u j u p l a s t i k a peab modelleeritud saama, kui ka liigutuste plastika. Kerge atleetika ei modelleeri meie liigutusi veel ilusaks. Tõsi, hoogsalt virutatud oda võib esteetilist lõbutunnet äratada, aga mitte sellepärast, et liigutus iseenesest ilus oleks olnud (seks on ta liig jõhker), vaid et ta meis kujutluse äratav erkude käsu ja lihaste töö laimatust koordineerimisest, illusiooni tekitab teatud kergusest, vabadusest, tõkestamattusest. Kuid selle liigutuse otstarve on väljaspool teda ennast. Liigutuste sihiks kerges atleetikas on kas oda võimalikult kaugele virutada, kas ketast võimalikult kaugele heita või kuuli võimalikult kaugele tõugata jne. Ja juba see alaline fortissimo on põhjusemõttelikult ebaesteetiline, vähemalt väljaspool esteetilisi sihte seisev. Võib ka teatud ühekülg-susele avatella. Meie ideaaliks on aga kõigekülgne, harmooniline arenemine. Seda võib ainult liigutuste varal, mis iseenesse lõpevad, mille alfa ja omeega nemad ise on. Neid iseloomustab

ümargus, harmoonia, rütm, ja nii viisi jõuame loogiliselt rütmilise plastikani, ilmeliigutusteni, ehk lühidalt tantsuni.

Kes kord mõne tantsijanna ehk tantsija liigutuste kergusest, painduvusest, voolavusest end kaasakiskuda lasknud ja ise kat- sunud sarnast lihaste tööd teha, on küll imestama pidanud oma liikmete kanguse, paindumattuse üle, arenematu musklitunde üle, mis ennast avaldanud on tasakaalust langemisena. Just tants nõuab peent, täpikäalist lihaste tööd, differentseerunut musklitunnet, omadusi, mida ükski sport ilmaski ei või anda, sest et ta teatud jämedajoonelikkus ei suuda liigutuste tehnikat sellele astmekõr- gusele viia, mida tants nõuab. Sport annab nõnda ütelda ainult selle toore materjaali, mida rütmiline plastika peab suursuguseks vormiks tahuma. Alles viimane toob inimese kehas kõik ta rikkad võimalused esile, annab talle vaimuka, individuaalse ilu.

Rauda tunti ammu, kuid alles inseneride hulljulged silla- konstruktsioonid oma vaimuka tõmbe- ja rõhumispingutuste mänguga töid ses materjaalis peituvad võimalused esile ja aval- dasid tema omapärase, sihvaka monumentaalsuse. Kolmkümmend aastat vedeles marmori rahn, mille Bartolomeo di Pietro oli ära rikkunud, kasuta ja vormita, kunni Michel Angelo tuli ja ta oma Taaveti kujuks vabastas. Olgem oma eneste inseneerid, oma kehalise ja vaimlise mina skulptorid — meister ja teos ühtlasi!

Kuid rütmilisel plastikal on veelgi kaugemale ulatav tähtsus. Ilmeliigutustena on tants elementaarsem avaldusvahend. Kõik tunded, tundmused, mis mitte mootorilisteks ei muutu, jäävad seisma, paisuvad kui paisutagune vesi, matavad ümberolevad teadvuse vallad enese alla, rebivad närve ja õhnestavad tahtmist. Nad kisendavad avalduse järgi, ihkavad kuju, nõuavad vormi. Seda ei tohi neile keelda ilma enesele kahju tegemast, rääki- mata sest õhnetundest, mida vormimine ja teadmine vormi - anda- võimisest sünnitavad — vaimlise tõlgitsemine meelelises vormis tõstab elutunnet. Kõige ligemaks vahendiks on siin meie oma elav, liikuv, tundev keha, meie omast vaimust läbi imbunud ja omalt poolt sellele kuju andev — kas ei peaks see selgust meisse tooma, kas ei peaks see kaaost meis lahendama, meile näitama, kes ja mis me oleme, meie individuaalsemat olemust aitama jäänuseta välja kristalliseeruda, lühidalt, kas ei peaks see eeltingimusi täitma algupärasele taidelisele loomisele? Ilma pikemata selgib siit rütmilise plastika sugutav mõju iga muu taide pääle, ja see osutab oma korda tema tähtsust kultuuri tegurina.

Lühidalt kokku võttes: meie aateks on oma- p ä r a n e v o r m kõigis eluavaldustes. Vormile ei vii ükski

juurdlemine, ükski teadmine: nii peab seda tegema, vaid ükski tegu ise. Kõige elementaarsemaga peame algama — enese teostamisega, enese vormimisega. See viib meid selgusele meie eneste kohta, võimaldab omapärast vormide loomist väljaspoole meid. Meie oleme pitseriks, mille märki iga meie eneseavaldus, iga meie teos peab kandma. Kuidas võib sel teosel selge, algupärane, oma nägu olla, kui pitser, mis selle näo annab, ise mitte selget ja algupärast vormi ei ole?!

Eitamata kõige rahvaviiside, ainelise ja muu vanavara korjamise tähtsust, väidan, et see ei vii meid ometi mitte omapärasele vormile, algupärasele kultuurile. See kõik on ainult materjal, mida meie aja elav inimene peab ümbersulatama ja ümbervalama, enne kui see elavaks vormiks võib saada. Selleks peab aga meie aja inimene ise vormitud olema.

Epilog. Enne kui lõpetada, palun ma austatud lugijat veel vaevaks võtta lühikest pilku ajalooesse heita. Missugust ajajärku meie ka ei vaatleks, igalpool leiame omapäraseid vorme, mis omapärasest kultuurist tunnistavad. Tarvitseb Egiptuses ainult nimetada piramiide, obeliske, tema vägevid templid nende hiiglasammaste metsadega, kõiki rikkaid seinamaale templites kui ka haudades, ja meie silme ette kerkitab iselaadiline, omapärane rahvas kõrgele arenenud kultuuraga. Seinamaalide kõrval, mis egiptlase igpäevast elu, tema läbikäimist jumalatega, tema võitlusi kujutavad, leidub terve rida (iseäranis Beni-Hassani's) sarnaseid, mis tunnistust annavad ka egiptlase kehakultuurist: maadlejad, tantsijad ja tantsijannad. Ülearune oleks kõigi nende ehituste ja maalide omapärast stiili, mis omis piirides täiuseni viidud, karaktriseerida — see kõik on meile tuttav. Hellas — eks ole siin alus pandud kogu meie teadusele, taidele, kultuurile?! Ja kõige selle keskpunktiks oli inimene, kelle keheline ilu helleenlasele ühtlasi sisemist, hingelist aadelit tähendas (*καλὸςκἀγαθός* *). See tunne oli nii üleüldismaksev, et noored, täis tuhisevat jõudu, julgust ja ilu lahingusse tormavad kangelased vaenlase poolt elusse jäeti. Helleenlaste kehakultuurist kõneleda tähendaks öökulle Ateenasse kanda. Kogu selle õnneliku ajajärgu omapärasus ei puutu meile vahest enam nii silma, sest et kõigisse kultuuridesse on nii palju Hellasest laenatud — oleks aga jällegi ülearune ses lühikeses ülevaates, mis muud ei taha olla kui meeletuletus, pikemalt meile tuttavate tõdede juures peatada. Rooma — ma nimetan ainult Rooma Õiguse,

*) L. kaloskagathos 'ilus ja hääl'.

Rooma akvädunkte, Pantheoni . . . Tuttavad on meile Roomagi kultuuri vormid. Kehakultuuri kõrgusest kõnelevad Rooma suured sõjakäigud ja võidud, mis roomlase kehalist tublidust kinnitavad. Kuid ka hariliku kodaniku kehakultuurist kõnelevad termid, need hiigla-asutused keharavitsemiseks, kus võimeldi, maadeldi, masseeriti, ujuti jne. Rooma kinkis maailmale selle sõna: „*mens sana in corpore sano*“ Missugusest omapärasest kultuurist kõneleb I s l a m i (Mauria) arhitektuur! Tõesti uued vormid, millele sarnast ei ole kogu eelmineval ajal. Kehakultuuri kinnitab ainuüksi juba vee ohtrasti tarvitamine — iga moskee õue (Haram'i) möödapääsmatuks rekvisiidiks on purskaev. Praeguse ajanigi on islamiitide elus tähtsal kohal saun. Sel ajal kui pariislased poris uppusid, Londonis hunt uulitsale eksis, oli Cordoval araablaste valitsuse all juba oma veevärk. Cordova oli oma aja puhtam, komfortaablilm linn Euroopas. K e s k a e g oma kõike kehalikku eitava vaimulaadiga näib mulle vasturääkivat, n ä i b aga ainult. Just keskaeg osutab, et kõige meelelise eitamise kiuste see aeg ei saanud olla omi kõrgemid ideaale meelelises vormis kehastamata Gooti arhitektuuris, selles romantilismüstilises kõrgemale, kõrgemale, kõrgemale püüdmise sümbolilis. Ja siis, katoliku jumalateenistuse väline hiilgus, suurepäralikkus, pomp — ei miski avalda keskaja vaimulaadi selgemalt, kui tema meeleline tõlgitsemine. Ja kas ei murdu tagasitõrjutud kehalikkus R e n a i s s a n c e 'is vääramatu jõuga esile? Just sel järsul pöörel on sundiv tõendamisjõud. Ühe hoobiga saab inimene, kogu inimene omas läies olemuses kõigi huvide keskpunktiks. Antiikilma aade — *καλοκαγαθία* *) — näib veel kord meeli valitsevat. Taidlejad ei väsi inimese keha ilmekat ilu kujutamast. Uuem ajalugu ei tea ühtki ajajärku nimetada, mil elutung, elutunne niisuguse algjõuga esile puhkeks. B a r o c c o s paisub see määratumaks võimutundeks, kunni see R o c c o s peenemaks vormiks differentseerub, mida ilm kunagi näinud. Tõesti, kultuuri ajaloo päätükkide jaotust võiks arhitektooniliste stiilide järele ette võtta.

Ma olen lõpul, Ja näen, et kõike seda luuletaja omas lühikeses lauses ära on ütelnud: „Itaalia — nii olgu Eesti tulevik!“

Riias, 16. I. 15.

J o h a n n e s K o m p u s.

*) L kalokagathia 'ilu-häädus'.

Sallimattus hää asja nimel.

Karl Preisberg pühendab ühe osa omast artiklist: „Era-pooletus, ilmavaated, vahekord“ minule*). Ta leiab, et mina vahetpidamata hääde asjade algatuse ja algatajate kohta „halvaks-panevid õlakehitusi“ ja „hukkamõistvid sõnu“ leidvat. Ma olla Tartu üliõpilaste vahekorra eelnõu maha laitnud; „Üliõpilaste Lehe“ asutamise vastu olnud. Viimane tõendus on viimase piirini ülekohtune.

Ma ei olnud mitte „Üliõpilaste lehe“ asutamise vastu, vaid võtsin temas asutamise koosolekuteest osa ja kaitsesin „Ühenduses“ esialgu pea ainukesena tema toetamise mõtet. Minu ülespidamine muutus siis, kui Karl Preisberg G. Suitsi Tõnissoni kõne puhul Eesti käremeelseid igaveseks „poolküpseteks“ ja „kirjanduslikkudeks vürtsipoodnikkudeks“ kuulutas. „Poolküps“ - sõna tarvitas õieti V. Ernits, kuid Preisberg ütles Ernitsi artikli viimasele kui sõnale võivat alla kirjutada ja „kirjandusliku vürtsipoodniku“ aunime andis ta G. Suitsile. V. Ernits seletas hiljemini avaliku vaidluse puhul Tall. Teatajas, et tema mitte mind poolküpse all pole mõtelnud. Kuid mis minu mõttevendile on üteldud, see on minule üteldud, nii et mõlemad toodud üteldused ka minu pihta sihituiks võib lugeda, päälegi, kuna V. Ernitsi ja K. Preisbergi suurmeistrid otse minu isiku kohta mitte vähe samasisulisit lauseid pole tarvitanud. Kuna „Üliõpilaste Lehest“ k õ i k i üliõpilasi, meelsuse pääle vaatamata, osa võtma kutsuti, siis oli sarnane väljaastumine sündmatu haavamine ja kindel tunnismärk sellest, et „poolküpseid“ kaastöötamise juures mitte täisõiguslikkudeks ei peeta. See vahetegemine näis minule kindlaks pandiks olevat selleks, et „Üliõpilaste Lehest“ midagi välja ei või tulla. Minu „hukkamõistvad sõnad“ ei olnud lehe vastu sihitud, vaid Karl Preisbergi ja tema mõtteliste eneseülis-tamise ja teiste ei-mikski panemise vastu. Karl Preisberg on idealist, nagu tema suurmeistrid Reiman ja Tõnissongi, kuid viga on selles, et nad mingisuguse absoluutse tõe arvavad ülesleid-nud ja oma ülesleitud tõe mõõdupuu järele teisi hindavad. Keskaja usufanaatikud olid ka oma viisi idealistid. Neil oli patustest ketseritest kahju ja nad katsusid neid vägise õndsaks teha, nagu osä Eesti rahvuslikult mõtlejaid mehi „punaseid“ õi-gele teele saata püüavad, mille juures nad otse Prokrustese me-toodi tarvitavad. Kui uhkelt see ei kõla: Mina, Karl Preisberg, teen projekte, kuid Jans lõhub neid, on sunnitud aga lõpuks

* V. ÜL. Leht nr. 7—8 1914 a.

siiski hää asjaga „kaasa tulema“! Kas ei oleks õigem, kui järeltulijaid enesele ausambaid lastaks panna ja teenuseid hinnata? Mis minu „Üliõpilaste Lehe“ kaastööliseks saamiseks puutub, siis sai see Peetrilinna ja Moskva Eesti üliõpilaste seltside kaasatuleku läbi võimalikuks, kes ühes „Ühendusega“ mõjuva lehe toetajate rühma sünnitasid, ka arvuliselt mõjuva, nii et kartus ülivõimu eest ära jäi.

Mis vahekorra projekti arvustamisse puutub, siis oli sääl sama lugu. „Korralduslike küsimuste“ otsustamine pidi vahekorra komisjoni hooleks olema. Muu seas käis, näit. ühest organisatsioonist väljaheidatud liikme boikoti alla panek kõigi vahekorras olevate organisatsioonide poolt nende küsimuste hulka. See oli sedavõrd tõsine asi, et ma sarnaste juhtumiste jaoks *liberum veto* põhjusemõtte maksmapanekut nõudsin. Tõde ei seisa igakord selles, kui palju sõrmi tema kasuks püsti on aetud. Edasi oli juba Soome üliõpilaste vastuvõtmise korraldamine silmapaistvaks tõenduseks minu väite õigluse kasuks. „Ühendus“ ei tohtinud teistega ühes minna, kui tema parema arusaamise vastu osa inimesi, nimelt naisüliõpilased, alaväärtuslikeks tunnistati, päälegi õppiva nooresoo vastuvõtmise juures, kelle kodumaal naisterahvad ametlikult meestega üheõiguslikeks on tunnistatud. Minule paistis selles otse midagi sündmatut. Ja kui nüüd vahekord juba valmis oleks olnud, mis oleks siis „Ühendusele“ teha jäänud? Välja astuda? Mis jaoks siis üleüldse sisse astuda, kui esimesel juhtumisel välja peab astuma. Vahekorra eelnõu ei ole nii geniaalne, nagu tema kokkuseadja Karl Preisberg arvab, vaid tarvitab parandusi. Ja mina olen katsunud teda parandada, täiendada, mitte lõhkuda.

Joh. Jans.

□ □ □ □ □ □ □ □ **Kirjandus.** □ □ □ □ □ □ □ □

M. Pill: Pärivus.

Osaihisus „Noor-Eesti kirjastus“ Tartus, 1914. Hind 40 kop.

Teose võiks kahte osasse jagada. Esimeses (lk. 5—40) tutvustab meid autor mikroskoobilise anatoomia ehk histoloogia algmõistetega. — Meile jutustakse elavate olevuste keha üksuse — rakukese — huvitavist eluavaldusist nii palju, kui seda omaduste

edasikandmise arusaamiseks tarvis läheb. Pikemalt peatab autor paljunemise ja sugutamise protsesside juures. Huvitavamist päätükkidest kogu bioloogias on õigusega see jagu.

Üherakuliste olevuste suguta siginemist nimetame meie paljunemiseks; kõrgemal astmel olevate loomade suguta siginemise viisi partenogeneesiks — neitsilikuks siginemiseks.

Teatavasti ei sigine meresiilid ja meretähed, nagu kõik teised ülemad loomad, kunagi neitsilikult; nende munarakukene saab alles siis kasvamiseks ja jagunemiseks alguse, kui ta seemnerakukesega on ühinenud.

Aastal 1899 läks prof. J. Loeb'il korda, meresiili ja meretähti kunstlikul teel neitsilikult siginema sundida.

Huvitav on see ülesleidus meile sellepärast, et ta lugijas tahtmata üleüldise põhjusemõtteliku küsimuse tekitab: on munarakukese kasvamise alguseks tingimata tarvis, et ta seemnerakukese ühinemisest tõuke peab saama, või võib selleks tõukeks ka mõni teine keemiline ollus olla?

Teose teine pool (lhk. 41—63) puudutab 20 leheküljel neid aluseid, mis pärivuse õpetuses enam-vähem kindlaks on tunnistatud. Kahte küsimust katsub meile autor selgitada: 1) Mendeli seadust ja 2) Missugused omadused on päritavad?

Mendel oli Augustinuse kloostris ülemaks, õppis Wiini ülikoolis arvu- ja loodusteadust, suri aastal 1884. Kloostri elades tegi ta taimede sugutamise katseid. Kaheksa aasta jooksul tolmutas ta punaste ja valgete õitega herneid vastamisi. Siin juures märkas ta, et punaste herneste esimese põlve järeltulijad ainult punaste õitega olid. Järgnevate põlvede taimede seas oli muist valgete õitega, nii näit., oli teise põlve herneste seas üks neljandik valgete ja kolm neljandikku punaste õitega. Nende valgete herneste seemned kasvasid edaspidi ainult valgete õitega taimi, kuna teise põlve punaste õitega hernerid kolmesugused olid: üks neljandik kasvatas alati punaseid, teine neljandik ainult valgeid ja ülejäävad kaks neljandikku — valgeid ja punaseid jälle eelpool tähendatud vahekorras j. n. e.

Seda järjekindlat arenemise korda kutsutakse Mendeli seaduseks.

Samasugust päritavate omaduste kindlat vahekorda leidsid teised uurijad omil katseil ka loomade juures.

Selles, et sündinud omadused päritavad, on kõik teadusmehed ühel arvamisel. Arvamiste lahkuminekut sünnitavad ainult elu ajal omandatud iseäraldused. M. Pill toob „Pärivuses“ nii esimeste kui teiste põhjendused.

Raamatu lõpul antakse huvitavid seletusi suguvahede tekki-
mise aja üle. Sugumääramine sünnib uuemate vaadete järele
muna- ja seemnerakukese ühinemise — sugutamise — ajal.

M. Pilli „Päriivus“ jätab mulje, et palju, palju on veel tar-
vis teada ja uurida, et keerulisest päriivuse küsimusest jagu saada.

Raamatus on huvitavat materjaali, aga ülevaltlikku pilti
laialisest küsimusest ei suuda ta anda. Töö on katkeline.
Päriivuse seadustest kõneleb autor ainult 22 leheküljel (lhk. 41—63),
kus pool ruumi Mendeli seadusele ja teine küsimusele — Mis-
sugused omadused on päritavad — pühendatud.

Keda loodusteadus huvitab, neile võib M. Pilli „Päriivust“
soojalt soovitada.

Keeruliste küsimuste arusaamist raskendab „Päriivuses“ hoo-
letu korrektuur, tükäti venekeelne sõnajärg ja pikad laused, kus
algus enne ununeb, kui lause lõpule jõutud. Olgu paar näitust:

„Pungade abil paljunemise juures jaguneb rakukese süda
kaheks, üks neist pooltest osa alglimaga tungib rakukese äärele
ja moodustab pungakese, mis kas kauemaks ajaks emarakukese
külge peatama jääb, ehk lööb ennast sellest varsti lahti, kasvab
emarakukese suuruseks ning elab iseseisvalt.

Kui rohkem edenenud, see on, tööjaotuse alal rohkem eri-
ülesannetega rakukestega olevusi vaatame, siis leiame, et igal
pool, olgu loomad el ehk taimedel, on olemas iseäraldi kujune-
nud sugurakukesed“.

S.

Keemia sõnastik.

Tartu Eesti üliõpilaste kokkuseades. Arvustuse täiendus.*)

Ühendushäälikud *is* ja *us* soovitatakse ka sõnus двух-
трех-, четырех- jne. tarvitusele võtta, nii siis kahelis-, kolme-
lis-, neljalis- jne**). Kas ei oleks siin parem sama rada käia, mis
geomeetrias meil juba tallatud, nimelt lihtsalt arvusõnad kaks,
kolm, neli jne. muutmatult nimisõna külge liita: on ju meil
треугольник k o l m n u r k, четырехугольник nelinurk jne.
Päälegi jääb siin käänmisel arvusõna muutmata, s. o. need arvu-

*) See osa A. Vallneri arvustusest on trükikoja ja Ül. Lehe kor-
rektori tähelepanemattuse tõttu avaldamata jäänud: Ül. Lehes nr. 7 8
1914 a., mille 35:nda lehekülje kolmas järk (9—17 rida ülevalt) siin
täielikult kujul i mub. Ül. L. toim.

***) Siin on tegemist tuntud -line-lõpu konsonant tüvega -lis.
Toim. täh.

sõnad ei jää ka ettepanud kahelis-, kolmelis- jne. toonitatud kasust taha. Selle järele oleks *двуокись хлора* kloori kaks- hapend.

Keemia sõnastikku on hulk tarvilikka sõnu üles võetud, mitmed neist on väga õnnelikult tõlgitud, nagu valents — väär- isus, reduktsioon — taandamine, halogeen — soolnik, arreteer- ima — peetama (peatama?), шарик — helm jne.

Füüsikalisesest keemiast, mineraloogiast ja riistade kohta leiame vähem sõnu. Sõnastikus on ka kohatult ja asjata ümber pandud sõnu, nagu kord juba nimetatud koeffitsient (s. o. kaas- tegur), mis oma algupärase ja mitmekesise sisu pärast üheski keeles ei ole õnnelikult tõlgitud. Samuti on juba kõigile tuttav sõna kristall sõnastikus seltena eestistatud *А м о р ф к у ж у т у н а* tõlkida ei ole ka kohane, sest kristalline ja amorfne keha erinevad teine teisest peamiselt sisemise ehituse ja mitte välise kuju või vormi järele: esimene neist on anisotroopne, teine isotroopne.

Anhüidriidi tõlge vesitu ei ole grammatiliselt õige, peaks olema veetu — (näotu, õnnetu jne., s. o. t. u. liidetakse omas- tava külge).*)

Sõnastikus on *сильная кислота* kange happena eestis- tatud, kuna *концентрированная* või *крепкая* koondatud hap- penä. Siin võiks järgmine muudatus läbi viia: *диссоциири- т у д* või venekeeli *сильная* vastaks tugevale happele, tema vastand oleks nõrk hape, *крепкая* või *коонда- т у д* aga jääks kangeks happeks, selle vastand oleks siis olnud *разбавленная* — lahja hape.

Üliõpilaste Organisatsioonid.

Peetrilinna Eesti Üliõpilaste Seltsi tegevusest.

Kui 1914—15 õpiaasta esimene pool, küll vist sõja ülla- tades, seltsis vagusalt ja tegevuseta mööda läks, siis näib pääle- jõulune semester selle vastu koguni elavam olevat ja minevat

*) „Vesitu“ sõna on nähtavasti „käsitu“, „jalutu“, „silmitu“ jne. analoogial sünnitatud; nii siis paljuse osastavast.

õpiaastat meele tületavat, mil igasugused ringid — keemia, Lääne-Euroopa kirjanduse, Eesti keele ja kirjanduse omad — seltsi vaimse elu endasse keskendasid.

Pääle mõne kõneõhtu, mis senni peetud, on tegevusse astunud kaks paljutootavat ringi, kuna kolmas seda pea teeb.

Esimene neist, filosoofiline, asutati küll juba mineval kevadel, kuid laiali sõitnud liigete pärast ei olnud võimalik sääl senni ajani tööd alusta. Nüüd on aga juba asja kallale asutud. Eeskavas on kapitaalne töö, mis küll aastaid võtab: Eestile anda filosoofiliste terminite sõnaraamat, milles neist terminitest mitte ainult eestikeelsed tõlked ei anta, vaid ka seletus, nii asjalik, kui see ka saab, alal, kus mõistete määramine igal filosoofil isesugune. Selle poolest läheks see sõnaraamat senni ilmunud oskussõnastikkudest lahku ja esitaks mitte ainult filoloogilist materjaali, vaid ka kapitaalise töö filosoofia alal Eestis.

Ses asjas on pöördud mitmete autoriteetide poole, kes abiks lubavad olla, nii palju kui see nende võimuses.

Töö on alustud psühholoogiaga, millest päätükk päätüki kõrval läbi võetakse ja ettetulevad oskussõnad läbi harutakse. Kuigi psühholoogia filosoofilistest distsipliinidest kõige läbitootamattum, kõige kindlusetum, kõikuvam, siiski mõeldi just sellest pääle hakata, sest sel alal ettetulevad sõnad on suurelt osalt need, mis igapäevases elus tarvitakse ja millest meil kibe puudus.

Teine ring on juriidiline, mis omaks ülesandeks on seadnud ka juriidilist sõnastikku Eestile anda. Just siin on ala, mis igapäevase eluga ligidases ühenduses ja mis selle pääle vaatamatta senni nii puuduliku ja naiivse terminoloogiaga on pidanud leppima. Ühtlasi on see ring hakanud tõlkima Balti eraseaduse III kõite IV jagu („Kohustusõigus“), mille tõlke puudulikkus ja ühtlasi puuduolek (sest palju seda „Valguse“ eralisa veel leidub?) end kõige teravamalt juristidele tunda annab. Paralleelselt sellega läheb töö oskussõnade väljatootamisega, mis sarnane on selle tööga, mida näit. keemia ring tegi. Juriidiline ring tahab muidugi kõik raamatud muretseda, mis Eesti keeles ses suhtes võiksid kasulikud olla, ja et mõningaid neist, isäranis vanu väljaandeid, rariteete, raske saada, siis pöörab ta teiste üliõpilaste poole ses asjas abiks olla.

Kolmas ring, füüsika oskussõnade väljatootamiseks algab ka oma tegevust lähemil päivil.

Nii on PEÜS:is praegu kõigist raskeist aegust hoolimatta uuesti päevakorral vaimsed huvid, ja energia, millega tööle hakatud, julgustab meid lootma viljakaid tagajärgi.

J. Semper.

Põllumajandusteaduse PEÜS:i „Taim'e“ tegevuse ülevaade.

Peetrilinna kõrgemile Põllumajandusteaduse kursustele oli aastate kestes juba väike hulk eestlasi kogunud. Nende keskel tekkis mõte üht organisatsiooni asutada, et kursustel õppivate eestlaste vahel sidet luua. Uue seltsi tegevussihiks seati üles agronoomilise ja üleüldise teaduse edustamine, Eesti põllumajanduse ligem tundmaõppimine, seltsiliigete seltskondlik kasvatamine Eesti rahvuslikus vaimus, nende vastastikkune moraalne ja võimaluse järele aineiline toetus. Ülesseatud sihi saavutamiseks asutas selts raamatukogu, tellib ajakirju, paneb kõneõhtuid ja õpireise toime.

Asutajaiks oli 20 liiget. Selts alustas oma tegevust esiteks ühe teise nime all, mida aga ühe teise seltsiga ettetulnud vahejuhtumise pärast otsustati muuta. Selle järele jätkas ta oma tegevust „Taim'e“ nime all. 1914 a. tuli juure 6 uut liiget, välja astus 5; osa neist lahkus ühtlasi ka õpiasutusest. Liikmemaksu õiendamattuse pärast jäi Seltsist eemale 3 liiget.

1914 a. on peetud üleüldiseid koosolekuid 9, eestseisuse koosolekuid 15. Käesoleva aasta 1. jaanuaril oli raha kassas 12 rub. 60 kop. Bergmanni abiraha kapitalidest sai toetust 2 liiget, summas 100 rub. Seltsil käisid lehed: „Üliõpilaste Leht“, „Päevaleht“, „Postimees“, „Peterburi Teataja“, „Põllutööleht“, „Talu“ ja „Vaba sõna“. Raamatukogus on 140 köidet 75 rub. 21 kop. väärtuses. Selle suurendamise pääle pandi suuremat rõhku; nii osteti 1914 a. raamatuid 59 rub. 62 kop. eest juure. Referaate on peetud õpiasutuse ruumides üks: „Piimast ja selle ümbertöötamisest“ — Joh. Vers.

Aasta kestes laiendati seltsi tegevussihti: kavatseti osa võtta ka seltskondlikust tegevusest. Selts on astunud „Üliõpilaste Lehe“ toetajaks liikmeks, võttis osa karskuse propagandast ja on edustatud Peetrilinna EÜS:de vahelises Toimekonnas haavatute sõjameeste ja nende perekondade toetamise asjus.

Seltsi tegevuse edenemiseks on takistusi teinud kindla kortri puudus, tihedad eestseisuse liigete vahetused ja leige osavõtmine üleüldisist koosolekuist. Ülemal tähendatud põhjuse mõjul ja ka vähese liigetearvu tõttu ei ole seltsil võimalik olnud suuremat tegevust avaldada.

„Taim'e“ eestseisus:

E. Ü. S. „Ühendus“ 1914. aastal.

Aasta algul oli Seltsis 27 liiget. Aasta jooksul tuli juure 7, tunnistati vilistlaseks 1. Praegune liigete arv sellega 33, mis teaduskondade järele järgmiselt jaguneb: 17 med., 6 jur., 4 rer. nat., 3 math., 1 chem., 1 agr., 1 hist. Sõja tõttu viibib neist 4 sõjaväljal asearstidena, 1 Moskvas sõjakoolis.

Vilistlasi on Seltsil 26. Asuvad pääasjalikult kodumaal. Neist viibib tegevas väes 1 arstina, 1 vabatahtlikuna.

Kassa väljaminek oli 787 rbl. 60 kop., pääle selle veel raamatukogu täiendamiseks ja mõned muud kulud kokku umbes 900 rubla. Nimetatud summa kaeti liikmemaksust ja vilistlaste toetusrahast.

Raamatukogu numbrite arv on 659. Sisaldab nii hästi Eesti kui ka võõraskeelist uuemat ilu- ja teaduslikku kirjandust.

Lugemislaul käis 9 eesti-, 5 saksa- ja 4 venekeelist aja- lehte ja ajakirja.

Üleüldiseid koosolekuid peeti 7: 4 korralist, 3 erakorralist.

Lõbuõhtuid korraldati 4: 2 omavahelist, 2 kutsutud võõrastega.

Seltsis peeti aasta kestes 12 kõnet, väljaspool Seltsi um- bes 15, mõistagi esimesel poolaastal. Kõnede sisu ülevaade leidub üleüldises kõnede nimekirjas, mis järgmises Ül. Lehe numbris avaldatakse.

Õigusteadlaste poolt korraldati Seltsis 2 näitekohut. Ai- ned: „Saatan“ (Дьявол) — L. Tolstoi; „Õpilane“ (Le disciple) — Paul Bourget. Osavõtmine kõnedest, samuti näitekoh- tuteist 70%.

Üksikuil rühmil olid ja on mitmed teosed käsil. Neist avaldasid loodusteadlased raamatu päälkirjaga „Loodus ja inimene“. Sisaldab tõikeid E. Haeckeli töist tema 80:nda sünnipäeva puhul.

Üksikud liikmed esinesid ajakirjanduse põllul. Avaldasid omi artiklid Tartu ja Tallinna ajalehtedes ja ajakirjades.

Aasta jooksul korraldatud üliõpilaste ühissetevõtteist, nagu E. R. Museumi pidust, Spordipäevast, Üliõpilaste Lehest jne. võttis Selts tegelikult osa.

Samuti võttis Selts osa kõnelejate läkitamise läbi Karskuse Keskoimekonna poolt korraldatud „Karskuse päevadest“, E. P. Risti Komitee poolt Tartus toimepandud annete korjamisest jne.

Eestseisuses olid: Rich. Rägo jur., esimees, K. Toomingas, med — abiesimees, P. Kogermann, chem — kirjatoimetaja.

Sõja lahtipääsmine raskendas teisel poolaastal Seltsi tegevust. Mõned liikmed, nagu öeldud, pidid ajutiselt Tartust lahkuma. Sifa jääjatel tuleb kitsastes majanduslikkudes tingimustes elada. Selle tõttu on ka Seltsi sissetulekud vähemad. Tegevus vaimlisel alal peab samuti kannatama.

R. R.

1914. aastal vilistlasteks saanud.

Tartu.

EESTI ÜLIÖPILASTE SELTS:

- Adamson A., cand. math., Tartus;
Aljak A., chem., kooliõp. Tallinnas;
Bernakoff, R., Dr., Nuustakul;
Depmann J., cand. jur.;
5. Eisenschmidt E., cand. hist., kooliõp. ja E.R. Museumi
konservaator Tartus;
Greenberg G., Dr., sõjaväes;
Kroll G., Dr., sõjaväes;
Kuriks O., Dr., sõjaväes;
Luiga A., jur.;
10. Mõttus A., Dr., sõjaväes;
Nõges M., Dr., Rõngus;
Paabo R., jur., Tallinnas;
Parik J., adv., Tartus;
Peðussaar P., Dr., sõjaväes;
15. Peterson J., chem., Riias;
Rahamägi H., cand. theol., õp. Kaarmal;
Reimann T., Dr., sõjaväes;
Saarmann A., theol., Tartus;
19. Zeiger P., Dr., Antslas.

E. Ü. S. „ÜHENDUS“:

Ertel Ida, jur., Peetrilinnas;
Jürmann Hans, math., pädagogilistel kursustel Tartus.

KORP. „SAKALA“:

Kikkas Harald, ametnik „Riigi kontrollis“ Riias;
Kukk Jaan, Dr., Pärnus;
Puksov Friedrich, phil.

KORP. „UGALA“ :

Kärner Eduard, Dr., Väandras ;
Lübeck Adelbert, Dr., laevatehases Tallinnas.

NAISÜLIÕPILASED :

Mahlstein Elvira, med., Narvas.

Riig.

R. E. Ü. S. :

Jürgens A., cand. rer. merc. ;
Mättik J., agr., kroonu stipendiaadina sookultuura eritead-
lasena Arhangli kub. ;
Pool Th., agr., põllutöö kursuste juhataja Vahil ;
Saukas V., ing.-techn., Beckeri laevatehases Riias.

KORP. „VIRONIA“ :

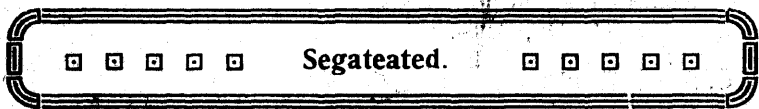
- Kerson Oskar, agr., sõjateenistuses ;
Kusik Edgar, arch. ;
Kuusik Johann, mech., Peetrilinnas ;
Lorop Jaan, mech. ;
5. Orle Peeter, mech., Orenburgis ;
Sägi Ferdinand, ing., Riias ;
Sepp Leo-Bodo, com., Viljandis ;
Undrits Aleksander, agr. ;
9. Usin August, agr.

Moskva.

M. E. Ü. S. :

Koff Friedrich, jur., advokadi abi Moskvast.

Peetrilinna organisatsioonid ei ole siamaale teateid veel saatnud. Loodame, et nad seda tegemata ei jäta, nii et meil siis võimalik on edespidi nimekirja täiendada.

Sõjaväe kooli lõpetanud

on EÜS:i liige Hans Kurvits. Ta astus 1. okt. 1914 a. Peetrilinna Vladimiri Sõjaväekooli, mille lõpetamise järele ta selle aasta veebruari algul Siberisse Omski väeühikuna teenistusse määrati. —

A. L a n g, kes sügisel Tartu ülikooli astus, on ohvitseri kooli lõpetanud ja Kaasani väerinda teenistusse määratud.

Post. järele.

Kõrgema kooli lõpetanud.

Peetrilinna Mäe Instituudi lõpetasid jaanuarins J a a n A a r m a n n, O s k a r V a h t ja K o n s t a n t i n S t e i n m a n n („Põhjala“), kõik esimese järgu diplomiga; O j a (PEÜS) ja A l e k s a n d e r K i n k (väljaspool organisatsjoone).

Peetrilinna Tehnoloogia Instituudi lõpetas H a n s A h v e n („Põhjala“) ja Peetrilinna ülikooli matemaatika fakulteedi J ü r i N u u t („Põhjala“); mõlemad esimese järgu diplomiga.

Väljaheidetud üliõpilased pääsevad uuesti ülikooli.

Paljud endised üliõpilased, keda juba mõne hää aasta eest ülikoolidest rahutuste päras välja heideti, pöörasid isikliku palvega haridusministri krahv Ignatjevi poole, et neid uuesti ülikooli vastu võetaks. Minister on endiste üliõpilaste palvet tähele pannud ja neile luba annud uuesti ülikooli astuda, kuid mitte päälinna ehk sellesse ülikooli, kust see ehk teine üliõpilane välja heideti.

„Peal. Teat.“ № 33.

Harkovi üliõpilaste saatkond haridusministri juures.

Harkovi tehnoloogia instituudi üliõpilaste saatkond käis haridusministri juures ja teatas, et 52 üliõpilast instituudist väljaheitmine ootab, sest et nad üle määratud tähtaja ülikoolis on viibinud. Saatkond palus nendele üliõpilastele lubada õpetust lõpetada. Minister töötas seda palvet täita.

„Peal. Teat.“ № 48.

Üliõpilane sõjaväljal langenud.

29. jaan. langes vaenlase kuuli all L. linna juures sõjaväljal Leobeni mäeinstituudi üliõpilane K a r l S c h v a r z b a c h. Ta oli Krimmi asuniku, varemalt ka Eeesti kirjanduses tuntud Karl Schvarzbachi poeg. Pääle reaalkooli lõpetamise Sevastopolis asus edasipüüdja noormees väljamaile elama ja õppis viimasil aastail tuntud Leobeni mäeinstituudis Austrias, kust ta sõja algusel Venemaale kutsuti. Juba varsti pääle tuleliinile mineku sai K. Schvarzbach põrutatud, kuid paranes laatsaretis ja saadeti siis uuesti sõjaväljale. Nüüd on vaenlase kuul noore elu jäädavalt lõpetanud.

„Fall. Teat.“ № 44., 1915.

Toimetusele tulnud kirjad.

V. a. Ül. Lehe toimetust!

Palun Ül. Lehes järgmist õiendust avaldada.

Omas artiklis „Uued läänekultuuri kandjad“ (Ül. Leht nr. 6 1914 a., lhk 4.) on B. L i n d e eksinud, V. R e i m a n i ühes J. Tõnissoni ja O. Kallasega värvimütsi kaitsjajaks tembeldades. Nagu „Post.“ nr. 242 1910 a. näha võib, olid seda J. Tõnisson, O. Kallas ja P. Põld.

Tartus, 16.III.15.

V. Ernits.

V. a.

„Üliõpilaste Lehe“ toimetust!

Palun järgnevale seletusele „Ül. L.“ nr. 1 ruumi lubada.

Et nii Eesti Üliõpilaste Selts kui ka korp! Sakala erapooletu ettepaneku vahekohtu asjus põhjusemõttelikult vastu on võtnud, siis ei pea EÜS võimalikuks vahejuhtumise asjus vaidlustesse astuda, niisama ka korp! Sakala kirja (Ül. L. 7—8) pääle Ü. L:s reageerida.

Karl Preisberg.

EÜS:i s. a. esimees.

Õiendus.

Stud. jur. Gustav Talts Tartust on läinud aastal h õ b e - a u r a h a saanud teadusliku töö eest „Преимущественное право наследования“, mitte aga kuldauraha töö eest „Правда Воли Монаршей у Θεοφана Прокоповича“, nagu Ül. Lehes nr. 6 Postimehe järele eksikombel on teatatud.

Ül. Lehes nr. 7—8 on Postimehe järele haavatud keegi Peetrilinna üliõpilane Volf. See „Volf“ on PEÜS:i liige Unt (Uint), kelle haavamisest juba nr. 6-das jutt oli. Sõbrad nimetavad teda omavahel „Volfiks“. Muu seas on nüüd Unt sõjaväljale tagasi sõitnud.

Vastutav toimetaja ja väljaandja mag. phil. V. Grünthal.

Tegev toimetust: H. Karro, A. Reben.

Riigiraamatukogu

№.....

Noor-Eesti

tänavarevolidised kirjanduslikud uudised:

a) Ilmunud:

- H. Tammsaare: Peiss ja liblik. Novellid. Hind 80 kop.
Friedebert Tuglas: Felix Ormussen. Romaan. H. 1 r. 80 k.
Friedebert Tuglas: Kaks juuri (Hingemaa. Hant). H. 10 k.
Guy de Maupassant: Sõjaintud. Prantsuse keelest tõlkinud K. Marinson. Hind 10 kop.
Joh. Aavik: Eesti luule viietsused. Hind 40 kop.

b) Suviste pühiks ilmuvad:

- Noor-Eesti album V.
A. Kitzbergi Kälajärvud II.

c) Minevat sügisel ilmuvad:

- O. Luks, Kirjutand on. Novelli. Hind 1 rbl. 20 kop.
A. Luks, Mahajaetud maja. Dramaatiline kavand. H. 40 kop.
J. Mandmets, Meri. Kogu novelle. Hind 1 rbl. 20 kop.
S. Vardi, Esimesed tüüled. Kogu novelle. Hind 80 kop.
J. Mark, Ungari kirjanduse ülevaade. Hind 25 kop.
J. Mark, Ungari antoloogia. Kogu novelle. Hind 90 kop.
Loodus ja inimene. E. Ü. S. „Ühenduse“ toimetlus nr. 1. Kogu loodusteaduslikka töö. Inuga püüdega. H. 75 k.
M. Pihl, Pärvus. Inulga piltidega tekstis. Hind 40 kop.
J. Aavik, Kas unendada või mitte. Hind 40 kop.
K. Einbünd, Raamatukogude seestane korraldus. H. 50 kop.
Fr. Tuglas, Jühan Liiv. Hind 60 kop.
V. Blos, Prantsuse revolutsioon. Tõlkinud Bernhard Linde ja Joh. Audova. Hind 3 rbl.
L. N. Tolstoi, Ivan Iijitshi surm. Tõlkinud A. H. Tammsaare. Hind 20 kop.

„Noor-Eesti“ varemalt ilmunud väljaandeid kui ka kõike muud müügilolevat Eestri kirjandust võib meie kaudu tellida.

Raamatukogudele kõige kasulikumad tingimused.

JUHATUSKIRJAD HINNATA.

Tellimised saata: Osaühisus „Noor-Eesti kirjastus“, Юрьев, Лифл.

OSAÜHISUS „NOOR-EESTI KIRJASTUS“.

„Üliõpilaste leht“

ilmub 8 korda õpiaastas, 4 numbrit enne, 4 päle jõulu.

Tellimishind:

aastas ühes postikuludega 150 kop., üksik number 25 kop.

Adress: Юрьев (Лифл). почт. ящ. 93.
